

Гордый наслідник своіх предків

(К 60. народенинам Юдр. Петра Крайняка)

Такими словами бы сьме в короткости могли охарактеризувати нашого днешнього юбіланта – Юдр. Петра Крайняка з Пряшова. Єдного із знамих сучасників широко росконареного роду Крайняковых, мено якого главно по році 1989 найвече резонує в контексті русиньского народного возроджіня, ідеї возроджіня русиньской грекокатолицькой церкви sui iuris з властным єпископом, з критиков словакізації і латинізації выходого обряду, але в послідніх десятих роках і в контексті політичного жывота на Словеньску. Попри родинній – суть то доміантны сферы, яким Юдр. Петро Крайняк, родак з Пряшова-Солівару, найстарший з пятых сородинців Крайняковых, засвятив понад 20 послідніх років свого активного жывота. На порозі єго шістдесятки, якої ся дожыє **19. августа 2012**, сьме поважовали за свою честь і повинность знову припомнати русиньской і шыршій громаді того гордого наслідника своіх предків, але тыж гордого отця, спід крыла якого ся выкатуляв єго не менше гордый і активный наслідник і міцна опора в особнім жывоті – сын Петро, якому, вірме, подарить ся наповнити несповнены планы і амбіції свого отця, а главно – продовжыти патріотичный *крайнякєвський* род.

Родина – основа духовности юбіланта

Юдр. Петро Крайняк є найстаршим братом іщі вєце знамого русиньского родолюбя, покровителя новодобой русиньской пасторації в Карпатах – отця духовного Франтішка Крайняка, який понад 20 років свого жывота одслужыв у лабірській парохії і охавив там глубокий слід духовности, жертвенности, правды і родолюбства, які доднесь жыють в єго вірниках і дакотрых молодших *колегах* священниках. Хоць вшыткы сородинці Крайняковы выростали в нерусиньскім оточіню, каждый з них собі часом усвідомив своє коріння і каждый своєв частков му помагав міцніти, жебы тримало певно на землі своі міцны выгонки – з ясно вызначеным посланєм і цілєм на тім світі.

– Мій дїдо з нянькового боку був родом з грекокатолицького села Абрановці. В материній родині были цілы генерации грекокатолицькыма священниками, а прадїдо був докінця высокопоставленным єпархом Пряшівского грекокатолицького єпископства – вельпрепоштом, каноніком, генералным вікарєм, папским прелатом і професором теологичной факулты. Священниками были і предкы моєй бабы, котра была сестреницєв благореченого єпископа Павла Петра Гойдїча, ЧСВВ. Моя мама знає споминати, же єпископ був частым гостєм на фарї у Варганьцях, де був мій дїдо парохом. Єго судьба в році 1950 вшыткых нас болячо засягла, але єго памятка в нашій родині жыє доднесь, і як реліквію храниме фоткы з ним, котры ся нам заховали з того часу, – заспоминав наш юбіланта.

(Продовжїня на 3. стор.)

Еуропска чарта а jej plnenie v podmienkach RUSÍNOV SR

30. mája 2012 v Košiciach sa uskutočnilo stretnutie so zástupcami Rady Európy ohľadom kontroly plnenia Charty regionálnych a menšinových jazykov. Národná rada SR s Chartou vyslovila súhlas 19. júna 2001. Pre Slovenskú republiku nadobudla platnosť 1. januára 2002.

Podľa Charty, článku 3, odst. 1 – regionálnymi alebo menšinovými jazykmi na Slovensku sú: bulharský, český, chorvátsky, maďarský, nemecký, poľský, rómsky, rusínsky а ukrajinský.

1. Ak v Charte je stanovené, že за меншинový язык са považuje ten язык, ktorý са традичне použíва на území daného štátu, potom podľa tejto definície ukrajinský язык на Slovensku nemôže са považovať за язык ukrajinskej меншины, pretože tento са nepoužíва ani в jednej rusínskej obci, nepoužíва са ani в úradoch а u нас ani nebola zaregistrovaná požiadavka od občanov о uznaní ukrajinského языка ako языка národnostnej ukrajinskej меншины. Jednoznačne musím povedať historickú правду, že в histórii Rusínov Slovenska в широкých масách rusínskeho obyvateľstva vždy prevládalo RUSÍNSKE NÁRODNÉ VEDOMIE. Na slovenskom území medzi Rusínmi vedomie príslušnosti k ukrajinskému národu nikdy neexistovalo.

Pokračovanie на 2. strane

Представили термінологічны словники в языках народностных меншын

Уповномоченый влады Словеньской републикы про народностны меншыны Ласло Надь за участи одборників: языкознателів і правників 18. юла 2012 презентовав одборны термінологічны словники в языках народностных меншын. Тоты словники будуть напамічны при реалізації Закона о вжываню языків народностных меншын.

Словеньска република є вєцезычных країнов і тоту реаліту респектує і єй правный порядок.

На єй території попри словеньскім языку, котрый подля Уставы СР є штатным языком, вжывать ся і много інших языків. Дакотры з них мають статус меншынового языка – такий статус їм признавать Европска харта регіональных або меншыновых языків, але і закон ч. 184/1999 Зб. з. о вжываню языків народностных меншын і дакотры пізнішы предписы. Меншыновы языки за условій установлєных общіма обовязныма адекватныма предписами ся вжывають в уряднім контактї, т. є. в комунікації з органами верейной справы (місна штатна справа, територіална самосправа, правницькы особы створєны територіалнов самосправов). Тота комунікація може мати устну і писмову форму. Основов комунікації в меншыновім языку може быти обчан (напр. при подаваню жадостей, поносів і под.), як і орган верейной справы (напр. подаваня інформації, выдаваня урядных документів і под.).

Комунікація в уряднім контактї має свої спеціфічности і в тій комунікації ся вжывать і спеціфічний язык, котрый є повный термінів, які в каждоденній комунікації ся не вжывають або ся лем в малій мірі. Тота одборна термінологія ся приспособлює условіям і розвитку правного порядку. Правный порядок на Словеньску ся творить в словеньскім языку, причім одборна термінологія меншыновых языків єго розвой не є способна слїдовати. Зато є важне, абы аналогічно попри старостливости о словеньскый язык (котрый є баданый і хранєный многыма інштїтуціями штатной моци і научныма інштїтуціями) ся адекватно старало і о меншыновы языки.

Одборны термінологічны словники, котры были створєны одборниками: представителями народностных меншын і vznik котрых координували одборны органы Уряду влады СР

(Уряд влады СР а наслідно Уряд уповномочєного влады СР про народностны меншыны УВ СР), мають служыти легшому і ефектївнїшому вжываню меншыновых языків в уряднім контактї. Суть адресованы тым робітникам органів верейной справы, котры ся дістають до контакту з обчанами і знають меншыновы языки, про тлумачників і перекладателів, які роблять з одборныма текстами і термінологіов у меншыновых языках. Членами робочой групы на створїня одборной термінології в русиньскім языку были: Мгр. Алена Блыхова, Мгр. Ярміла Мікова, Юдр. Мартін Дуфала і Мгр. Богуслав Гарвіляк.

Словники обсягують одборну термінологію з тых сфер, у котрых ся подля легіслативы вжывають меншыновы языки. Тота одборна термінологія выходить з тых урядных документів, котры ся находять в практиці органів верейной справы. Цїлєм творців словників было, абы сьме здобыли автентичный перегляд о одборній термінології, котра буде вжывана во верейній справі (зато ся в матеріалі обявуют і несписовны выразы).

Одборна термінологія, обсягнута в тых словниках, є споєна з окремыма резортами словеньской штатной справы, респ. з агєндов територіалной самосправы. З оглядом на розділный статус окремых меншыновых языків, указують ся розділы і при штруктурї одборной термінології, котра є обсягнута в окремых словниках.

Потребу такого одборного термінологічного словника про одборны сферы Уряду влады СР потвердили представителї штатной справы, сел, як і окремы представителї народностных меншын. Словники, котры были створєны, треба поважовати за основу старостливости о одборну термінологію в меншыновых языках, в котрых ся мать продовжовати з цілєм створїня приязных условій про вжываня меншыновых языків на Словеньску.

Словеньско-русиньскый термінологічний словник найдете на: http://www.rusyn.sk/data/att/7276_subor.pdf

ПєДр. Ласло НАДЬ, уповномоченый влады СР про народностны меншыны

Жрїдло: <http://www.narodnostnemensiny.gov.sk>

PREŠOVSKÁ UNIVERZITA V PREŠOVE

Ústav rusínskeho jazyka а kultúry

Інштїтут русиньского языка і культуры

Nám. legionárov č. 3, 080 01 Prešov, Slovenská republika

Prešov, 19. 7. 2012

PhDr. László Nagy,

spĺnomocnenec vlády SR pre národnostné меншыны

Úrad vlády Slovenskej republiky,

Námestie slobody 1,

813 70 Bratislava

Stanovisko k Odbornému terminologickému slovníku в rusínskom jazyku

Vážený pán Nagy,

16. júla 2012 на stránке splnomocnenca vlády SR pre národnostné меншыны boli zverejnené pdf verzie Odborných terminologických slovníkov в jazykoch národnostných меншын, vrátane slovensko-rusínskeho. Práve tento nás zvlášť zaujal, pretože з jednej strany sme radi, že takáto odborná príručka са začala pripravovať, з druhej strany sme však boli nemilo prekvapení, ба až zaskočení, že takéto projekty odborného charakteru späté со spisovnou podobou súčasného rusínskeho языка štátny orgán realizuje bez participácie jedinej špecializovanej vedecko-pedagogickej інштїтуcie zameranej на vývoj normotvorby rusínskeho spisovného языка на Slovensku – Ústavu rusínskeho языка а kultúry

Pokračovanie на 2. strane

Európska charta a jej plnenie v podmienkach RUSÍNOV SR

Dokončenie z 1. strany

Táto skutočnosť musí byť akceptovaná tak v medzinárodnom ako aj slovenskom meradle.

Funkcionári Zväzu Rusínov-Ukrajincov aj v súčasnosti rusínsky jazyk považujú za ukrajinský. Ich snahou je presadzovať svoju teóriu, že Rusín a Ukrajinec je jedna a tá istá národnosť bez ohľadu na to, že občania rusínskej národnosti sa s ich teóriou nikdy nestotožnili a dávno ju aj oficiálne zamietli. Oficiálne ukrajinská národnostná menšina bola u nás vládou SR uznaná ako samostatná až v roku 1999, a taktiež aj rusínska národnosť bola uznaná ako samostatná. Národnosť „Rusín-Ukrajinec“ u nás nebola oficiálne nikdy uznaná a aj napriek tejto skutočnosti Zväz Rusínov-Ukrajincov dostáva finančné prostriedky od vlády SR aj na také akcie, ktorých obsah nie je ukrajinský, ba naopak, na podujatiach špekulatívne rusínsky folklór pomenúvajú ako ukrajinský (Makovickej struna v Bardejove, Slávnosti Rusínov-Ukrajincov vo Svidníku, Slávnosti Rusínov-Ukrajincov v Kamienke, ďalej akcie Nezabudni na svoju kolísku, obvodné kolá Makovickej struny a pod).

S poľutovaním konštatujem, že Zväz Rusínov-Ukrajincov aj v súčasnosti akcie organizuje podľa scenára z obdobia násilnej ukrajinizácie Rusínov. V poslednom čase vláda SR prideliť finančné prostriedky rusínskemu Divadlu Alexandra Duchnoviča v Prešove na naštudovanie divadelnej hry v ukrajinskom jazyku aj napriek tomu, že občania si to nepravajú, ide o požiadavku iba niekoľkých funkcionárov proukrajinskej organizácie. JE TO KROK DOZADU a pokus k ďalšiemu stupňu ukrajinizácie Rusínov. Mimochodom, Divadlo Alexandra Duchnoviča v Prešove je aj naďalej pod správou Prešovského samosprávneho kraja aj napriek tomu, že Rada vlády SR pre národnostné menšiny odporučila Ministerstvu kultúry SR, aby divadlo prešlo pod riadenie ministerstva z dôvodu, že Rusíni žijú aj mimo Prešovského kraja.

Ak odmietame – a Rusíni na Slovensku odmietajú nútenú ukrajinizáciu – proces ukrajinizácie, ktorý nás Rusínov prinútil preorientovať sa na ukrajinskú (1952) národnú identitu, potom aj medzinárodné organizácie zaujímajúce sa problematikou národnostných menšín (vrátane vlády SR) sú povinné odmietnuť nedemokratické krivdy spôsobené Rusínom na Slovensku v rokoch 1950 – 1989. Ukrajinizácia a jej predstaviteľia zaviedli proti vôli Rusínov povinné vyučovanie ukrajinského jazyka a výsledkom tohto núteného procesu bolo, že v rokoch 1960 – 1963 ukrajinské školstvo sa u nás fakticky rozpadlo a vznikli nové školy s vyučovacím slovenským jazykom. Táto skutočnosť spôsobuje až doposiaľ ohrozenie existencie rusínskeho materinského jazyka a ak prihliadneme na skutočnosť, že v rusínskych obciach v rámci škôl s vyučovacím jazykom slovenským úplne absentuje vyučovanie výchovných predmetov v materinskom rusínskom jazyku, skutočná situácia je taká aká je, a je veľmi zlá! Zanedbávaním výchovy tak v materských školách, ako aj na základných školách v materinskom jazyku, z hľadiska zachovania a šírenia rusínskej kultúry, zvykov, tradícií, najmä však jazyka, postupne dynamizuje asimiláciu Rusínov, a tým vznikajú podmienky na postupné zanikanie rusínskej národnostnej menšiny. Strácajú sa podstatné a najdôležitejšie atribúty, ktoré sú vlastné pre existenciu každej národnostnej menšiny. Uvedená skutočnosť hrubo porušuje obsah Európskej charty.

2. Slovenská republika sa zaviazala dodržiavať ustanovenia Charty, čo znamená, že mala by dôsledne sledovať jej rešpektovanie v praktickom živote.

3. Slovenská republika a jej orgány deklarujú, že veci sú v poriadku, avšak zmysel a ustanovenia Charty sú nedostatočne nielen rozpracované, ale hlavne plnené. Týka sa to tak najvyšších štátnych orgánov, ako aj krajov, okresov a obcí. S poľutovaním konštatujem, že mnohé, najmä krajské, okresné a miestne orgány so znením Charty sa doposiaľ pravdepodobne ani neoboznámili. Svedčia o tom niektoré skutočnosti, napr. že okresné osvetové zariadenia iba sporadicky vstupujú do problematiky rusínskej národnostnej menšiny. Je žiaduce, aby pri týchto osvetových inštitúciách bolo vytvorené ODDELENIE zamerané na prácu v prostredí národnostných menšín. Dôslednejšie by sa mala rešpektovať potreba mať v týchto inštitúciách pracovníkov ovládajúcich materinský jazyk príslušnej národnostnej menšiny.

4. Ciele a zásady stanovené Chartou v článku 7 považujem za veľmi podstatné. Aj napriek vážnosti Charty musím povedať, že mnohé momenty sa iba konštatujú, a v správe nie sú konkretizované ich plnenia. Napríklad, nie je riadne zdokumentovaná úloha poskytovania primeraných foriem a prostriedkov na vyučovanie a štúdium regionálnych alebo menšinových jazykov na školách. Pre plnenie tejto významnej úlohy neboli vytvorené ani materiálne podmienky a v dostatočnej miere potrebná literatúra. Táto úloha sa neosvojila jednotlivými rezortnými inštitúciami najmä v rezorte školstva a kultúry.

5. Občania rusínskej národnostnej menšiny štátny jazyk považujú za jazyk, ktorý je nutné ovládať aj z hľadiska ich spoločenského uplatnenia. Komunikovanie v štátnom jazyku občanom rusínskej národnosti nerobí problém a treba otvorene povedať, že národnostne zmiešané regióny (v ktorých žijú Rusíni) sú charakteristické aj pestrým národnostným zložením pracovníkov jednotlivých úradov a inštitúcií, ktoré dáva záruku, že z hľadiska uplatňovania jazyka rusínskeho nie je hlavný problém sa vzájomne dorozumieť s občanom slovenskej národnosti. Nepoznám prípad, aby sa bránilo Rusínom používať rusínsky jazyk na úradoch. Občania a úradníci slovenskej národnosti nekladú prekážky občanom rusínskej národnosti pri uplatňovaní ich jazykových práv či už v súdnictve, obchode, v úradoch a pod.

Dr. Ivan BANDURIC,
predseda, Rusínska obroda – regionálny klub v Bardejove
(Pozn. red.: Na prosbu autora materiál publikujeme v origináli, žeby sme sa vyvarovali netočností pri prekladi a žeby si ho mohli prečítať i žyteli iných narodnostej na Slovency.)
(Zakínčinja v dalšim čislj.)

Stanovisko k Odbornému terminologickému slovníku v rusínskom jazyku

Dokončenie z 1. strany

Prešovskej univerzity. Po zverejnení tejto správy sme sa s kolegami z ústavu jednoznačne zhodli na tom, že ide o akt nekorektného postupu zo strany štátnej inštitúcie, nezodpovednosti kompetentných úradníkov, ktorí tento projekt organizovali, ignorancie ba až skoro cielenej dehonestácie doterajšej 20-ročnej vedecko-výskumnej práce rusínskych jazykovedcov, ktorú uznáva celý slavistický svet vďaka množstvu ich vedecko-odborných jazykovedných publikácií a ich citácií doma a v zahraničí. Najvýznamnejšími v tomto kontexte sú zaiste normatívne príručky, ktoré sa stali základom pre vyhlásenie kodifikácie rusínskeho spisovného jazyka na Slovensku v roku 1995 a poslúžili k jeho zavedeniu do jednotlivých sfér spoločenského života Rusínov na Slovensku. S poľutovaním však musíme konštatovať, že ani jeden z týchto jazykovedcov (doc. PhDr. Vasil Jabur, CSc., doc. PhDr. Juraj Paňko, CSc., doc. PhDr. Anna Plišková, PhD., PhDr. Kvetoslava Koporová) nebol dôstojný podľa kompetentných pracovníkov Úradu vlády SR byť oficiálne oslovený stať sa členom pracovnej skupiny pre prípravu uvedeného slovníka. Paradoxne, v rusínskej pracovnej skupine niet ani jedného jazykovedca, všeobecne považovaného za odborníka na rusínsky spisovný jazyk, naopak jej členmi sú iba úradníci štátnych inštitúcií, ktorí sa hlásia k rusínskej národnej identite, ovládajú rodné nárečie, avšak disponujú znalosťami z teórie jazykovedy a rusínskeho pravopisu iba na elementárnej úrovni, čo prirodzene korešponduje s ich ukončeným vysokoškolským vzdelaním v odbore Učiteľstvo pre I. stupeň ZŠ. Zaiste uznáte, pán splnomocnenec, že to nie je náležitá kvalifikácia pre takúto odbornú prácu, akou je zostavovanie rusínskeho terminologického slovníka, ktorý má byť predložený odbornej verejnosti. Svedčí o tom aj skutočnosť, že rusínske ekvivalenty v slovníku sú prevažne prepismi slovenských termínov do rusínskeho grafického systému (azbuky). Veríme, že nemusíme nejako zvlášť pripomínať, že terminológia je najťažšou súčasťou jazykovedy každého spisovného jazyka, toľž rusínskeho, ktorý má iba 16-ročnú tradíciu, preto nad týmto projektom od samého počiatku jeho vzniku mal pracovať tím skúsených jazykovedcov, a nie úradníkov. V danom kontexte musíme pripomenúť aj tú skutočnosť, že rusínska terminológia je taká závažná úloha, nad ktorou dokonca pracuje medzinárodný tím jazykovedcov, koordinátorom ktorého je práve náš ústav. Samozrejme, ani jeden člen uvedenej rusínskej pracovnej skupiny ÚV SR (Mgr. Alena Blíchová, JUDr. Martin Dufala, Mgr. Bohuslav Harvilák, Mgr. Jarmila Miková) nie je súčasťou tohto medzinárodného tímu, pretože **ani jeden z nich nie je jazykovedcom**.

Vážený pán splnomocnenec, ak váš úrad má skutočný záujem na tom, aby rusínska časť terminologického slovníka spĺňala štandardné jazykovedné parametre (fonologické, morfológické, lexikálne, ortografické, slovotvorné, štylistické a pod.), čo je nevyhnutné pre prezentáciu kultúry súčasného rusínskeho spisovného jazyka, tak **Vás žiadame o zabezpečenie odborného posúdenia rusínskej časti slovníka ešte pred jeho knižným vydaním**. V opačnom prípade nie je vhodné, aby štátna inštitúcia odbornej rusínskej, resp. dokonca slavistickej verejnosti predkladala slovník spracovaný na amatérskej báze bez rešpektovania pravidiel súčasného rusínskeho pravopisu, ba dokonca bez znalosti slovnej zásoby rusínskeho jazyka. Odborné posudzovanie takýchto prác prislúcha nášmu ústavu, ktorého náplňou činnosti je výskum rusínskeho jazyka a vývoj jeho normotvorby. Tieto činnosti mu prislúchajú jednak z jeho unikátneho postavenia v kontexte štátnych inštitúcií vedecko-výskumného charakteru zameraných špeciálne na rusínsky jazyk, a jednak z Článku 5 Štatútu ústavu schváleného Akademickým senátom Prešovskej univerzity v Prešove. Z neho si dovoľíme zacitovať znenie týkajúce sa Vedecko-výskumnej a vývojovej činnosti ústavu a najmä jeho pôsobnosti v oblasti výskumu a vývoja normotvorby rusínskeho spisovného jazyka:

1. **Vedecko-výskumná činnosť ústavu je činnosťou profilového významu.** Sústreďuje sa najmä na otázky výskumu jazyka, literatúry, kultúry, umenia, divadla, etnografie, konfesie, školstva, masmédií, histórie, národnej identity, spolkových aktivít Rusínov na Slovensku a v zahraničí, národnostnej politiky jednotlivých štátov vo vzťahu k Rusínom.
2. Výsledky vedecko-výskumnej činnosti sa zverejňujú na vedeckých podujatiach a publikačnou činnosťou.

3. **Ústav vykonáva vývojovú činnosť najmä vo vzťahu k rusínskemu spisovnému jazyku.**

4. V záujme prijímania optimálnych rozhodnutí v otázkach normotvorby rusínskeho spisovného jazyka je na návrh vedenia ústavu pri ústave vytvorený **poradný orgán – jazyková komisia**, členov ktorej menuje riaditeľ ústavu.

Na záver, vážený pán Nagy, chcem zacitovať niektoré pasáže zo správy zverejnenej na Vašej webovej stránke v súvislosti so zverejnením terminologických slovníkov: ... „Preto je dôležité, aby na analógiu starostlivosti o slovenský jazyk (ktorý je skúmaný a chránený viacerými inštitúciami štátnej moci a vedeckými inštitúciami) sa adekvátne staralo aj o menšinové jazyky... Odborné terminologické slovníky, ktoré boli vytvorené uznávanými odborníkmi – príslušníkmi národnostných menšín a vznik ktorých koordinovali odborné útvary Úradu vlády SR (Úrad podpredsedu vlády SR pre ľudské práva a národnostné menšiny a následne Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny), majú slúžiť na zjednodušenie, uľahčenie a zefektívnenie používania menšinových jazykov v úradnom styku.“...

Vyššie uvedené tvrdenia však musíme vyvrátiť a znovu zdôrazniť, že **na rusínskej časti slovníka neparticipovala vedecká inštitúcia zameraná na rusínsky spisovný jazyk** a v žiadnom prípade **nevytvorili ju uznávaní odborníci z rusínskej národnostnej menšiny, ale administratívni úradníci štátnej správy**.

Z tohto dôvodu, vážený pán Nagy, Vás žiadame, aby váš úrad zjednal nápravu a požiadal vedeckú inštitúciu, teda Ústav rusínskeho jazyka a kultúry Prešovskej univerzity o odborné posúdenie a korekciu rusínskej časti terminologického slovníka ešte pred jeho knižným vydaním. Bol by to naozaj korektný postup v kontexte **starostlivosti štátnej inštitúcie o rusínsky spisovný jazyk** a bolo by to aj faktické a korektné zadostučinenie tvrdeniu, že terminologický slovník **bol vytvorený uznávanými odborníkmi – príslušníkmi národnostných menšín**.

Veríme, pán splnomocnenec, že naše stanovisko zoberiete na vedomie a v rámci svojich kompetencií prispesete k náprave chyby organizátorov tohto projektu, jedným zo základných cieľov ktorého určite malo byť – prispieť k rozvoju rusínskeho spisovného jazyka na Slovensku, a nie naopak – k jeho dehonestácii.

S úctou

doc. PhDr. Anna Plišková, PhD., riaditeľka,
odborná garantka Bc. a Mgr. študijného programu rusínsky jazyk a literatúra na PU,
koordinátorka slovenskej a medzinárodnej jazykovej komisie rusínskeho jazyka

Na vedomie:

1. Szalay Zoltán, Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny
2. Mgr. Peter Krajňák, Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny
3. Ing. Igor Federič, vedúci Úradu vlády SR

П О З В А Н Я

Інститут русиньского языка і культуры Пряшівской універзیتی в Пряшові Вас позывать на **Studium Carpato-Ruthenorum 2013** – 4. річник Міджінародной літнєй школы русиньского языка і культуры, котрый буде **9. – 30. 6. 2013**. Пригласкы ся приймають он-лайн найпізніше до **1. марца 2013** на адресі urjk@unipo.sk, респ. на поштовій адресі: Prešovská univerzita, Ústav rusínskeho jazyka a kultúry, Nám. legionárov 3, 080 01 Prešov, Slovenská republika. Інформації о попередніх річниках проекту найдете на <http://www.unipo.sk/pracoviska/urjk>

Гордий наслідник своїх предків

(Продовження з 1. стор.)

На докресленні цілого портрету духовності родини Крайнякових треба повісти, же хрестна мати П. Крайняка була оддата за священника Войтеха Молчана, котрий аж до ліквідації грекокатолицької церкви і його арештованя був парохом у Кружлівій. Кіде ся вернув з інтернації, жив ведно з родиню Крайняковом на Соліварі і подля слов П. Крайняка мав визначний вплив на рішення його молодшого брата Франтішка стати ся священником. Єден з його давних предків був таксамо парохом в селі Пыхні, окр. Снина.

Вшыткы тоты факторы визначнов міров позначили духовность родини Крайнякових, де нерідко резонували теми ліквідації грекокатолицької церкви в половині минулого стороча, интернації священників, теми жывота людей в грекокатолицьких парохіях, на русиньських селах, їх традиції, свята, обряды і под. Така родинна атмосфера не могла не позначити душу чутливого молодого чоловіка, його погляды на негати́вны явы, котры зо собов приніс тоталітній режим. Окреме кіде тоты прямо постигли родину Крайнякових, кіде в році 1970 за свої критичны і прінціпіалны погляды отець П. Крайняка, жывітель родини, стратив роботу. Судьба отця ся завершыла в році 1973, кіде загынув при автогаварії.

За основной момент про духовну орьентацію родини наш юбілант означує рік 1968, коли назад была обновена грекокатолицька церквоу, к якій ся могла слободно пригосити і зачати ходити на Службы Божы до грекокатолицького кафедрального храму св. Іоана Хрестителя в Пряшові. Вдяка тому і Петро зачав собі ліпше усвідомлєвати, же духовно належить до світа виходной культуры, ей традицій – і ту є його коріня. Дасть ся повісти, же к своему русиньскому коріню ся дістав через свою приналежность ку грекокатолицькій вірі.

А про самого юбіланта конкретно, таким рішаючим моментом був рік 1980, в котрім ся став членом старославянського кафедрального хору в Пряшові. В тім хорі співать дондось, а і вдяка нєму собі барз интензивно усвідомив богатство і красоту виходного обряду, який характеризує нелем народну ідентіту Русинів, але є в нїм зафіксована ціла духовность нашого русиньского народа, к якому ся гордо голосить і наш юбілант.

Виходний обряд – путь к русиньській народній ідентичности

Петро Крайняк до року 1989 проблем народной ідентіты карпатських Русинів і русинства розумів подобно як переважна часть людей у нас – через оптику добы, в котрій выростає. То значить, не задумоває ся над трактованєм офіціального погляду, же на виходнім Словеньску, як і в інших частях Карпатської Руси, жыють *Українці*. Довгорічний фірмный правник в штатных Дуклянських друкарнях в Пряшові брав як природне діло, же ся там друковали періодичны і неперіодичны титулы в українськым языку. Але який був їх резонанс міджі несловенськым жытельством виходного обряду на северовыході Словеньска, то посудити объективно не міг, бо жив мімо русиньского етнічного простору а до контакту з простыма сільськыма людми скоро не приходив.

Переломным про Петра Крайняка, подобно як про многих незаинтересованных, а може і незорьентовных, людей ся став аж конєць рока 1989. Емоціоный револючній період ясно настолов вопрос народной ідентичности людей виходных хрїстіаньских церквей.

– В тім часі ем ся першыраз особно стрїтив із сучасным шефредактором Народных новинок і Русина Александром Зозуляком, тогды іщі шефредактором українського періодика „Нове життя“, котрый був лїдром нового політичного і народностного-русиньского руху в рамках бывшой української організації КСУТ. Ёго цілєм было змінити тоталітну ідеологію і їх репрезентантів в рамках той народностной організації, а перспективно досягнути легалізацію русиньской народности зо вшыткыма основныма правами, які каждый народностній меншыні має гарантовати демократичній політичний режим. Ёго мено мі дондось асоціує і зачаткы зроду першой пореволучной русиньской організації в Пряшові – Русиньской оброды. В тім часі в зачінаючым русиньскім народнім возрождіню ся зачав у визначній мірі ангажовати мій молодшій брат Франтішек, котрый уж тогды був лабірськым парохом і за собов мав велику часть работы над перекладами Апостолів і Євангелій до говорового языка лабірської долины. Дасть ся повісти, же был єдным із першых душпастырів, який збагнув прогресуючу словакізацію виходного обряду, і зачав глядати конкретны способы, як ся перед нєв бранити. Їх основов было зміцнєваня народной ідентіты грекокатоліків-Русинів через материньскій язык, а то была і основа філософії зроду і діятельства Русиньской оброды. З тов філософії і я ся поступно стотожнив, придає ем ся к зачінаючим активітам в русиньскій русі і зачав ем спознавати його конкретны і найвизначнішы проблемы, о якіх ем поступно зачав публіковати статї на сторінках Народных новинок, але тыж словенської пресы, – заспоминає на зачаткы своєї активізації в русиньскім народностнім жывоті П. Крайняка.

Од того часу П. Крайняк ся став нелем активным дописователєм русиньской пресы, але в році 1996 позітивно зареаговав на понуку председы РОС Василя Турка і Александра Зозуляка, таємника РОС – прийати кандидатуру на члена выконного выбору РОС, до якого был на сеймі РОС ай zvolеный. Значило то про нєго нову сполоченьску орьентацію і ангажованость, спознаваня новых людей, проблемів, надвязованя новых контактів, а як сам говорить, і нове наповнїня його жывота попри тім, што мусив робити професіоально – як комерчній правник – про екзистенцію своєї родини.

Русинство як епіцентр жывота юбіланта

Поступом часу ся Петро Крайняк на 10 років дістав дослова до епіцентра русиньского руху на Словеньску – наперед як член выконного і координачного выбору РОС, а пак і як говорця організації. Як офіціальный репрезентант РОС брав активну участь на розлічных акціях, їднанях, дискузіях, конференціях і конгресах, на якіх были настолєваны і рїшали ся проблемы народностного жывота і перспектив Русинів. Як ся позерає на став русиньских діл перед 10 роками, то значить як 50-річний чоловік, є зафіксоване в нашім інтервю з ним під назвов *Ку своему русиньскому коріню ся дістав через грекокатолицьку віру* (*Народны новинки*, ч. 32 – 33, 2002, с. 2), з якого бы сьме хотїли повторити дакілько його думок, які суть актуалны все і під реалізацію котрых ся підписав і наш юбілант: *„Дотеперішній розвиток русиньского народност-*

(Продовження на 4. стор.)

STUDIUM CARPATO-RUTHENORUM 2012

Новы інспірації до будущности (1)

(АНКЕТА)

Перешов даякий час од скінчїня третєго річника *Studium Carpato-Ruthenorum 2012* – Міджінародной літнєй школы русиньского языка і культуры на Пряшівській універзиті в Пряшові. Акції, яку міджінародный штаб організаторів під покровительством Інштїтуту русиньского языка і культуры ПУ интензивно приправлєвав скоро цілий рік, жебы ей три тыждні – од 10. юна до 1. юла 2012 были на якнайліпшій уровни і жебы ей домашні і заграничны участници з Пряшова одходили спокійны а, самособов, по часі ся ту назад вертали.

Организаторам од самого початку реалізації проекту, т. є. од року 2010, залежить на тім, жебы каждорічно просондовали погляды участників літнєй школы на ей програм, то значить на процес навчаня і супроводны акції. З тим цілєм приправили анкету зложеноу з 14-ех вопросов, одповіді на які можуть ся стати про них новов інспіраціов до будущности при будованю програму далшых річників. Віриме, же ся стануть інспіраціов ай про іщі бівшу кількість домашніх потенціальных адептів того проекту – а тот річник якраз їх наростом был шпєціфічний – цілєм якого є учіти ся і пропаговати списовный русиньскій язык, русиньску історію, літературу, етнографію, спознавати артефакты русиньской культуры... З тим заміром сьме вирішыли – зо згодов авторів – поступно публіковати в *Народных новинках* їх одповіді на поставлены вопросы і зарівно ближе представити участників третєго річника літнєй школы. Першыма абсолвентами 3. річника літнєй школы, котры одповіли на вопросы уведженой анкеты, суть: Мгр. Міхал Вашічек із Праги (Чесько) і Мгр. Зузана Моліторісова з Ганушовець над Топлєв (Словенско).

1. Мено, призви́ско, титул:
Міхал Вашічек, магістер
Зузана Моліторісова, магістерка

2. Рік і місто народжїня:

М. В.: 1985 у Празі
З. М.: 1986 у Вранові над Топлєв

3. Народность:

М. В.: чеська
З. М.: словенська

4. Професія/Освіта:

М. В.: високошкольська, студент-докторант
З. М.: високошкольська, студентка-докторантка

5. Походжїня: мате русиньске корїня? (Кідь ніт, то яке?):

М. В.: Ніт, мам чесько-моравско-шльоньско-німецьке корїня.
З. М.: Ніт.

6. Знали сьме передтым дашто о Русинах?:

М. В.: Гей, інтересоває ем ся о Русинів уж перед тым.
З. М.: Гей.

7. Чом сьме ся пригосили на Studium Carpato-Ruthenorum?:

М. В.: Зато, же хочю росшырити свої знаня з історії Русинів і здоконалити ся в русиньскім списовнім языку.
З. М.: Жебы ем ся дашто нове научила.

8. Є про Вас русиньскій язык тяжкій?:

М. В.: Не барз, але проблемы мам із фонетиков і притискамы.
З. М.: Уж гей.

9. Як оцінюєте цілкову уровнь третєго річника Studium Carpato-Ruthenorum? (плюсы, мінусы):

М. В.: Плюсы:
1. Вєкшына моїх очєковань ся мі сповнила, мали сьме барз добру можливість спознати карпаторусинистів зо світа.
2. Мали сьме можливість бїсїдовати зо студентами русиньского языка.
3. Навщівили сьме много интересных місць в пряшівскім регіоні. Вшыткы екскурзїи ся мі міцно любили, найвєце навщіва русиньской школы в Чабинах, потім фестивал у Свіднику і красна природа Пїєнін.
Мінусы:
1. Дакотры історичны і языковы выклады

были дость хаотичны.

З. М.: Была добра.

10. Пасовала Вам така форма навчаня?:

М. В.: В основі гей.
З. М.: Гей.

11. Што, подля Вас, бы ся могло змінити при організованю далшых річнків? (Ваши пропозиції):

М. В.: Думам сі, же мені особно бы стачило менше годин історії, а наспак, мало бы были вєце русиньской літературы. Фолклор бы ся мав выкладати як фолклорна культура Русинів. Стрїча з паном Калиняком не была цалком збыточна, але мала бы ся звати скоріше як стрїча з русиньскым активістом. Лекції з языка бы-м особно розділів на двї части – година теорії і година практикы, де бы ся теорія переціговала. На практичnych занятях бы сьме мали вєце бїсїдовати, жебы был каждый примушений дашто повісти з головы. Могли бы то быти і домашні задачі – нелем написати слог, але ай дашто росповісти. Почас екскурзїи бы было файно робити вєце заставок у русиньських селах.
З. М.: Подля мене – ніч.

12. О котры дісціплїны з карпаторусинистїкы бы сьме в будущности мали інтерес?:

М. В.: О язык, етнологію. На теоретичных языковых лекціях было бы добрі вєце ся

занимати діалектним росподїлом карпаторусиньской языковой терїторії.

З. М.: О русиньскій язык.

13. Як сьме были спокійны із супроводныма акціями проекту? (Ваши далшы пропозиції):

М. В.: Быв ем барз спокійный зо вшыткыма екскурзїями. Як уж ем спомянув, могло бы ся їти до даякого русиньского села, дахто з містных людей бы нам там міг о селі дашто поговирити.
З. М.: Были прекрасным збогачінєм літнєй школы.

14. Взїали бы сьме участь на такім проекті і в будущности?:

М. В.: Гей, барз ся мі то любило, як буду мати можливість, приїду іщі раз.
З. М.: Наїсто гей.

Приготовила: А. П.

Гордый наслідник своїх предків

(Закінчення з 3. стор.)

ного живота оцінюю барз позитивно. Доволю собі повісти, же русинський рух по році 1989 встав з попіль, як мітологічний Фенікс... За высьше 10 років ся може досягло веце, як за цілых минулых 100 років. Досягли сьме кодифікацію русинського языка, маме свою русинську пресу, нашы будучі учітелі мають можность штудувати русинський язык на високой школі, русинський язык ся учать школярі в дакотрых основных школах, маме свій русинський професіональний театер. Были переложены до русинського языка Евангелія і Апостолы, vznikла організована, усвідомлена група русинських грекокатоліцьких священників. Організуєме прекрасны фолклорны фестівалы і культурны акції, котры збогачують наш сполоченьскый живот. Русинська оброда є акцептована штатными органами, Русины суть акцептованы як самостатна народность... Тоты, котры то не відять, або не хотять відіти, суть або націоналісты, або суть то люде, котры заспали добу і сплять у своїм незнаню. Окремов группов нежычливцієв суть тоты, котры паразитовали на Русинах у минулім режимі, жыло ся їм добрі, а іщі і днесь ся їм сние о навернутю минулых часів...

А як наш юбілант оцінює став русинських діл в сучасности, то значіть о 10 років пізніше, протягом яких добровольно і на основі властного назераня на тенденції розвитку русинства на Словеньску одышов з довгорічных високих функцій в русинськым русі, а ёго мено ся зачало частіше обявлявати в контексті словеньского політичного живота, і конкретно „мадярських“ політичных партій?

– Так як много Русинів на Словеньску, і я мусив перейти процесом самопознаваня і самоусвідомління, а о то є моє пересвідчіння певніше. Не узнаю погляд, який преферують дакотры группы люде на Словеньску: „На Словеньску – по словеньскы!“ Є то погляд націоналістів, який тому штату шкодить. Русины суть повноправными обчанами СР, роблять про тот штат, суть інтегралнов частёв ёго історії. Але днесь не стачіть быти лем Русином подля міста народжіня. Треба все памятати на то, же русинство то не є лем фолклор і співанкы! Про свій народ ся треба ангажовати, систематічно і твердо робити, і мати реалну і раціоналну стратеію. Тото, што про нашу перспективу є найвызначніше і на што ся мусять концентровати выштыкы русиньскы організації без вынятку – є розвой русиньского школства і етаблованя русиньского языка до вшыткых

про захованя народностной перспектывы Русинів найвызначнішых сфер живота, враховано церковной. Я пересвідченый, же без партіципації церквей выходного обряду і священників-родолюбів на народностнім ділі русинство не буде прогресовати, бо то є една з пріоріт русиньского руху. Не ем певный, ці собі то дость добрі усвідомлює сучасна репрезентація Русинів. Може, ту треба глядати причіну мого рішіня не кандітовати в році 2004 до понукнутых функцій у русинськым русі, хоць ем не перестав ся в тім русі ангажовати, главно як дописователь русиньской пресы і актівіста в церковній сфері в ділі русиньского єпископа, проти словакізації літургічных обрядів і за заведжіня русиньского языка до літургічной і пасторачной практикы. А мої політичны амбіції? Была то реакція як незалежного кандідата на понуку Партії мадярской коаліції. Кандідатуру ем прияв зато, же в тім часі то была партія політично силна, сконсолідована, дісціплінована – з перспектывою у будучій владі дозерати на дотримованя уставных прав народностных меншын, враховано русиньской. Іншы політичны партії з таково понуков не пришли. Хочу підкреслити, же ту ем не мав ниякы великы амбіції, напр. стати ся посланцем Народной рады СР. Я – реаліста. Першорядым моім цілём было надвязати контакты, жебы в будучій владі сьме мали дакого, хто бы нас выслушав і поміг реалізувати пріорітны задачі в нашім народностнім животі. А думам, же тото ся нам подарило часточно досягнути, зато свій крок поважую за правилный.

Родинный колобіг русинства продовжує...

Хоць Юдр. Петрови Крайнякови ся не подарило конкретно етабловати в політичній сфері і, може, ани в особнім животі, можеме але сміло повісти, же в народностній сфері свою місію сповнив. А в політичній і народностній сфері отворив путь до нового світа свому наслідникови, сынови Петрови, на якого як отець є правом гордый. Якраз він, очівісно, є і найсвітлішым пунктом в животі нашого юбіланта – ёго опора в родині, партнер на діскузіі, здрой енергії до далшых днів живота. Віримо, же перед нашим юбілантом є їх іщі много і же з Божов помочов буде находити світло в кождім дню, який є перед ним, так як го находить в своїм сынови, а найновше ай в трирічнім внукови Самкови.

На многая і благая літа, Петре!

Анна ПЛІШКОВА, фотка: А. З.

ХОЧЕТЕ ШТУДОВАТИ РУСИНЬСКИЙ ЯЗЫК?

В такі припаді собі іщі можете подати пригласкы на учітельскы бакаларьскы штудійны програмы (денна форма, 3-річна презенчна форма штудія) до другого кола вступных экзаменів на академічний рік 2012/2013 на Філософічну факулту Пряшівской універзیتی в Пряшові. Пригласкы ся приймають до: **27. август 2012.**

Приголосити ся мож на штудії русиньского языка і літературы в комбінації з:

- англійськым языком і літературов,
- французськым языком і літературов,
- німецькым языком і літературов,
- російськым языком і літературов,
- словацькым языком і літературов,
- українськым языком і літературов,
- історіов,
- естетіков,
- етічнов выховов,
- філософіов.

2. коло вступных экзаменів на бакаларьскый ступінь штудія на академічний рік 2012/2013 выголосила і Факулта гуманітних і природных наук ПУ в Пряшові. Пригласкы ся приймають до **31. август 2012** на комбінації учітельскых штудійных програмів:

- екологія – русиньскый язык і література,
- фізика – русиньскый язык і література.

-р-

Гратулація поетови

Писателю Юрку ХАРИТУНЕ,

довольте мі од себе як родачці бывшего села Руське і од вшыткых родаків Стариньской долины щіро, од сердца, погратуловати Ті к великому оцінню – лауреатови Премії Александра Духновича за русинську літературу за рік 2012, котру уділює Карпаторусиньскый научный центр в США а дотує Штефан Чеп а Торонта. Тоту премію єсь собі правом заслужыв.

Все єсь писав і пишеш о красоті родного краю, о ёго історічнім богатстві, традиціях і о животі Русинів там під словеньско-польсков границёв. Твої стишкы, доволю собі твердити, суть і моїма стишками, бо Остружниця не была далеко од Руського. Бавили сьме ся на наших бідных русиньскых бережках единако. Жыли сьме там глубоко звязаны з тов прекраснов, чістов і непорушенов природов. Зато ся Ті ани не чудую, же-сь єдно зо своїх поетічных выдань назвав **Мої жалі** (позн. ред.: за тот зборник і за другый зборник **Мої сны** быв автор оцінений высьше спомянутов преміов), бо таку простоту, чістоту, скромность і красу днесь уж не найдеме нигде. А зато нам вшыткым з той долины будуть все плакати нашы сердца. Ем міцно рада, же єсь то, што у своїм сердцю чую і я, высьловие у своїх прекрасных русиньскых поетічных рядках.

Желаю Ті, мій дорогенький краяне, міцне здоровья, силы і успіхів у Твоім животі і Твоій писательській творчости. Няй Твої сердечны, щіры літературны слова падають на нашу русиньску уродну землю! Няй ся їх сімячка приймуть всягды там, де были засіяны і няй уроду з них із великов любовёв зберать наша русиньска молоджава!

Дай нам, Боже,
много людей,
подобных Юркови,
няй у світі правду шырять
о нашім РУСИНОВИ!

Марія ГІРОВА, Снина

(Ку гратулації ся придають і членове і сполупрацовници редакції Народных новинок, як і многих обчаньскых здружін, споєных у Словеньскій асоціації русиньскых організацій.)

Історія ся повторює. Доколи?

Подобно як в році 2011 сьме ся на кінці першого піврока, 30. юна, з писма Уряду влады СР дізнали, же штат підпорить выдання лем **трёх** чісел **Народных новинок** сумов 3 000 євр і **штири** чісла часопису **Русин** сумов 6 675 євр, так того року – іщі о місяць пізніше, 28. юла, і-мейлом редакція дістала інформацію, же в році 2012 на новинкы (тот раз на пять з 12 чісел) дістане 7 000 євр а на часопис (зась на штири із 6 чісел) 6 000 євр.

То значіть, же історія ся знову повторює. По перше тым, же інформації о штатных дотаціях організації і редакції дістають барз пізно, кідь наприклад, наша редакція в данім часі уж выдала сім чісел новинок і дві чісла часопису. По друге, же дотацію УВ СР приділює подля даякой нововыдуманой сістемы, т. є., на выдання **конкретно становлены чісел періодік**, а не на цілорічне выдаваня періодіка. А, по третє, як видно з уведжєных сум, дотація на обидві періодіка є низка і недостаточна, также то нас примушує до кінця рока выдавати обидві періодіка лем як двойчісла. Ситуація бы ся могла змінити лем тогды, як бы ся нашли спонзоры, котры бы підпорили выдання далшых чісел новинок і часопису, але, нажаль в даній економічній ситуації таких спонзорів є все тяжше найти. Самособов, то не значіть, же їх не будеме глядати. Але на основі теперішней ситуації, дороги читателі і передплатителі, Вас просиме перебачити за зредукованя періодічности Русина і Народных новинок. Робиме так нерады і не з властной вины.

А. ЗОЗУЛЯК, шефредактор

НАРОДНІ НОВИНКИ

Выдавать Русин і Народны новинкы. Шефредактор: Мґр. Александер ЗОЗУЛЯК, редакторка: ПґДр. Кветослава КОПОРОВА, языкова редакторка: доц. ПґДр. Анна ПЛІШКОВА, ПґД. Адреса: **Лудовё noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR.** Tel.: 0905 470 884. Регістрацне ч. **EV 327/08, МІС 49 438.** Предплатне на рік є **8,50 €.** Опублікованы погляды дописователів не мусять быти згодны з поглядами редакції.

Адреса новинок на інтернеті: www.rusynacademy.sk, <http://narodny-novynky.presov.sk>, E-mail: rusyn@stonline.sk

Rusín a ľudové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
D+2
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2